

JOHN IRVING

*De laatste nacht
in Twisted River*

Vertaald door Molly van Gelder en Nicolette Hoekmeijer

2010

DE BEZIGE BIJ
AMSTERDAM

Voor Everett – mijn pionier, mijn held

I had a job in the great north woods
Working as a cook for a spell
But I never did like it all that much
And one day the ax just fell.

– Bob Dylan, ‘Tangled up in Blue’

I *Coos County, New Hampshire, 1954*

1 *Onder de boomstammen*

De Canadese jongen, die hooguit vijftien zal zijn geweest, had te lang gewiefeld. Eén verstard moment was hij stil blijven staan op de drijvende boomstammen in het bekken voorbij de bocht in de rivier, en eer iemand zijn uitgestrekte hand had kunnen grijpen was hij geheel onder water verdwenen. Een van de houtvlotters had geprobeerd het lange haar van de jongen te pakken – de vingers van de oudere man graaiden rond in het ijskoude water, een soort dikke soep met losse stukken schors. Toen raakte de arm van de man die hem wilde redden bekneld tussen twee hard op elkaar botsende stammen en brak hij zijn pols. Het dek van drijvende stammen had zich hermetisch over de Canadese jongen gesloten en hij kwam niet meer boven; er stak zelfs geen hand of laars boven het bruine water uit.

Wanneer de vlotters in geval van een stremming de dwarsligger eenmaal hadden losgewrikt, moesten ze snel reageren en altijd alert zijn. Eén seconde stilstaan, en ze zouden in de sterke stroom storten. Bij het vlotten kon je al tussen de stammen doodgedrukt worden voordat je zou verdrinken, maar verdrinken kwam vaker voor.

Toen de kok en zijn twaalfjarige zoon op de oever de vlotter met de gebroken pols hoorden vloeken, begrepen ze meteen dat er iemand in groter gevaar verkeerde dan de falende redder, die zijn gewonde arm had bevrijd en zijn evenwicht op de bewegende stammen had weten te hervinden. Zijn maten letten niet op hem, ze hopten met snelle pasjes naar de oever, waarbij ze steeds de naam van de verdwenen jongen riepen. Met hun prikstokken duwden de vlotters on-

afgebroken de drijvende stammen voor zich uit. Ze zochten vooral de veiligste weg naar de kant, maar de kokszoon dacht hoopvol dat ze misschien geprobeerd hadden een breed gat te maken waarin de Canadese jongen zou kunnen bovenkomen. In werkelijkheid viel er slechts af en toe een gaatje tussen de stammen. Zo snel was de jongen, die beweerde 'Angel Pope uit Toronto' te zijn, verdwenen.

'Is het *Angel?*' vroeg de twaalfjarige knaap aan zijn vader. Met zijn donkerbruine ogen en intens ernstige gezicht zou hij voor een jonger broertje van Angel hebben kunnen doorgaan, maar de gelijkenis van de twaalfjarige met zijn immer oplettende vader was onmiskenbaar. De kok straalde een soort beheerste bezorgdheid uit, alsof hij de meest onvoorziene rampen haast als vanzelfsprekend voorvoelde, en op een bepaalde manier zag je dat terug in de ernst van zijn zoon. De jongen leek zelfs zo erg op zijn vader dat sommige houthakkers hun verbazing erover hadden uitgesproken dat de zoon niet net zo opvallend mank liep als zijn vader.

Dat het inderdaad de Canadese jongen was die onder de boomstammen terecht was gekomen, wist de kok maar al te goed. De kok had de houtvlotters immers zelf gewaarschuwd dat Angel te onervaren was voor het vlotterswerk. De jongen had nooit mogen proberen een stremming uit de weg te ruimen. Maar waarschijnlijk had hij een goede beurt willen maken en misschien hadden de vlotters hem aanvankelijk niet opgemerkt.

Volgens de kok was Angel Pope ook te onervaren (en te onhandig) om in de buurt van het snijblad in een zaagmolen te werken. Dat was strikt voorbehouden aan de zager – een hooggeschoolde post in de houtzagerij. Het bedienen van de schaafmachine vergde ook redelijke bekwaamheid, al was dat niet bijzonder gevaarlijk.

Het gevaarlijker en minder geschoolde werk bestond uit boomstammen van het laadbordes de zagerij in rollen en op de zaagslede leggen, of stammen van de vrachtwagens laden. Voor de komst van laadmachines werden de boomstammen gelost door rongen aan de zijkant van de houtwagens op te trekken: zo kon de lading in één keer van de wagen rollen. Maar soms bleven de rongen vastzitten; zo nu en dan kwamen de mannen tijdens het lossen van een lading onder een lawine van boomstammen terecht.

Angel had zelfs niet in de *buurt* mogen komen van bewegende

boomstammen, was de mening van de kok. Maar de houthakkers waren net zo gesteld geweest op de Canadese jongen als de kok en zijn zoon, en Angel was, zoals hij zelf had gezegd, uitgekeken op het werk in de keuken. De jongen had zin in zwaarder lichamelijk werk en hij hield van de buitenlucht.

Het herhaalde *tok-tok* van de prikstokken tegen de stammen werd even onderbroken door de kreten van de vlotters, die opeens Angels stok zagen drijven, zo'n vijftig meter van de plek waar de jongen was verdwenen. De vierehalve meter lange stok was met de stroom weggedreven en dobberde buiten de drijf stammen.

De kok zag dat de houtvlotter met de gebroken pols weer aan wal was gekomen, met zijn prikstok in zijn goede hand. Door zijn vertrouwde gevloek en pas later door zijn klitterige haar en slordige baard begreep de kok dat de gewonde man Ketchum moest zijn, bepaald geen onbekende met de gevaren van het vlotten.

Het was april – de laatste sneeuw was gesmolten en het modderseizoen was al begonnen – maar het ijs in het bekken was nog maar net gaan kruien en de eerste boomstammen waren stroomopwaarts, bij de Dummermeren, door het ijs gebroken. De rivier was ijskoud en gezwollen, veel houthakkers hadden een dikke baard en lang haar, wat hun medio mei nog enige bescherming zou bieden tegen de kriebelmuggen.

Als een aangespoelde beer lag Ketchum languit op de rivieroever. De bewegende massa boomstammen dreef voorbij. De stammen leken een reddingsvlot en de mannen die nog op de rivier waren leken schipbreukelingen op zee – alleen wisselde de zee van het ene moment op het andere van groenig bruin tot blauwig zwart. Het water van de Twisted was rijk gekleurd met looizuur.

'*Verdomme, Angel!*' schreeuwde Ketchum liggend. 'Ik zeg nog: blijven lopen, Angel. Je moet blijven *lopen!* Godverdomme!'

Het enorm brede houtvlot had Angel niet kunnen redden, hij was ongetwijfeld verdronken of verpletterd in het bekken voorbij de bocht in de rivier. Maar de houthakkers (Ketchum inclusief) zouden de stammen in elk geval volgen tot aan de Dam van de Dode Vrouw, waar de Twisted in het Pontook-stuwmeer stroomde. Het meer was ontstaan door de Pontook-dam in de rivier de Androscoggin. Als de boomstammen eenmaal in de Androscoggin werden losgelaten, kwa-

men ze daarna in de balkengaten buiten Milan terecht. Bij Berlin was het verval van de Androscoggin zestig meter over 4,8 kilometer. De rivier leek bij de balkengaten in Berlin doormidden gedeeld te worden door twee papierfabrieken. Het was niet ondenkbaar dat de jonge Angel Pope uit Toronto daarheen op weg was.

Tegen de avond deden de kok en zijn zoon nog een poging het vele onaangeroerde eten te verzamelen om het de volgende dag weer te kunnen opdienen in de kleine eetbarak – het kokshuis in het zogenaamde plaatsje Twisted River, dat nauwelijks groter, en slechts een fractie minder tijdelijk was dan een houthakkerskamp. Nog niet zo lang geleden was de enige eetbarak bij een vlotterij niet eens een echte barak geweest. Er was ooit een reizende keuken geweest, gebouwd op de laadbak van een vrachtwagen, met daarnaast een vrachtwagen waarop je een eethut kon opbouwen en weer afbreken. Dat was in de tijd dat de vrachtwagens steeds ergens anders in Twisted River hun kamp opsloegen, waar de houtvlotters ook maar moesten werken.

In die dagen gingen de houthakkers alleen in het weekend terug naar de nederzetting om te eten of te slapen. De kampkok kookte vaak in een tent. Alles moest volledig verplaatsbaar zijn: zelfs de slaaphutten waren op vrachtwagens gebouwd.

Niemand wist meer wat er van het niet bepaald welvarende Twisted River, halverwege het rivierbekken en de Dummermeren, moest worden. Het bood onderdak aan de zagers en hun gezinnen, en het houtkapbedrijf had er slaapbarakken voor de tijdelijke werkkrachten, onder wie niet alleen de Frans-Canadese seizoenarbeiders maar ook de meeste houtvlotters en de andere houthakkers. Het bedrijf had ook een beter uitgeruste keuken en een *heuse* eetbarak – het voor-noemde kokshuis – voor de kok en zijn zoon. Maar hoe lang nog? Zelfs de baas van het houtkapbedrijf wist het niet.

De houtindustrie was in een overgangperiode: er zou een moment komen dat een arbeider in de houthakkersbranche niet meer hoefde rond te trekken. De houthakkerskampen (ook de wat rendabeler kampementen als Twisted River) hadden hun langste tijd gehad. De *wanigans*, die curieuze hutten om in te slapen, te eten en proviand te bewaren, waren aan het verdwijnen; ze waren niet alleen op vracht-

wagenonderstellen, wielen of rupsbanden gebouwd, maar ook vaak op vloten of boten.

De indiaanse afwashulp – ze werkte voor de kok – had het kokszoontje lang geleden verteld dat het woord ‘wanigan’ uit het Abenaki kwam, zodat de jongen zich afvroeg of de afwashulp zelf ook tot de Abenaki-stam behoorde. Misschien wist ze toevallig waar het woord vandaan kwam, of deed ze maar alsof ze dat wist. (De zoon van de kok zat bij een indiaanse jongen in de klas, die beweerde dat ‘wanigan’ oorspronkelijk een Algonkisch woord was.)

Een houtvlotter werkte tijdens een riviertransport van ’s ochtends vroeg tot ’s avonds laat. Volgens gebruik kregen de mannen dan vier keer per dag te eten. Vroeger, toen de wanigans niet dicht bij de oever konden komen, werden de twee middagmaaltijden met paard en wagen bezorgd. Het eerste en het laatste maal werden in het basiskamp gegeten – nu dus in de eetbarak. Maar die avond hadden veel mannen hun laatste maal overgeslagen omdat ze zo op Angel gesteld waren. Ze volgden het vlothout tot ze door het donker werden verjaagd, en niet alleen door het donker, maar ook door het steeds sterkere besef dat niemand wist of de Dam van de Dode Vrouw open was. De stammen – wie weet met Angel – hadden al via het bekken ten zuiden van Twisted River het Pontook-stuwmeer binnen kunnen drijven, maar alleen als de Dam van de Dode Vrouw openstond. Als de Pontook en de Dam van de Dode Vrouw *allebei* openstonden, zou het lichaam van de Canadese jongen in allerijl koers zetten naar de Androscoggin. Ketchum wist als geen ander dat Angel daar waarschijnlijk nooit gevonden zou worden.

De kok begreep dat de mannen waren opgehouden met zoeken – door de hordeur van de keuken hoorde hij hoe ze hun prikstokken tegen het kokshuis zetten. Moe van het zoeken kwamen een paar mannen de donkere eetbarak binnen. De kok kon het niet over zijn hart verkrijgen hen weg te sturen. De keukenmeiden waren allemaal vertrokken, behalve de indiaanse afwashulp, die meestal pas laat wegging. De kok, die de moeilijke naam Dominic Baciagalupo droeg – of ‘Kokkie’ zoals de houthakkers hem steevast noemden – maakte een laat maal voor de mannen klaar, opgediend door zijn twaalfjarige zoon.

‘Waar is Ketchum?’ vroeg de jongen aan zijn vader.

‘Die laat z’n arm zetten, denk ik,’ antwoordde de kok.

‘Hij zal wel honger hebben,’ zei de twaalfjarige knaap, ‘maar Ketchum is een taaie.’

‘Hij is een ongelooflijke taaie, zeker voor een zuiplap,’ beaamde Dominic, maar hij dacht dat Ketchum hier niet taai genoeg voor was. Ketchum zou het wel eens het moeilijkst kunnen hebben met de dood van Angel Pope, dacht de kok, omdat de oude houthakker de Canadese jongen onder zijn hoede had genomen. Hij had zich om de jongen bekommerd, of dat geprobeerd althans.

Ketchums haren en zijn baard waren pikzwart, zo zwart als git, zwarter dan de vacht van een zwarte beer. Hij was jong getrouwd, en meer dan eens. Zijn kinderen zag hij nooit, ze waren volwassen en leidden hun eigen leven. Ketchum woonde het hele jaar door in een van de barakken, of in een van de vele vervallen pensions, of soms in een geïmproviseerde wanigan: de laadbak van zijn pick-up, waar hij in de winternachten stomdronken zijn roes uitsliep en bijna doodvroor. Maar Angel had hij weggehouden van de drank en ook had hij in het zogeheten danslokaal de Canadese jongen heel wat oudere vrouwen van het lijf gehouden.

‘Je bent te jong, Angel,’ had de kok hem tegen de knul horen zeggen. ‘Bovendien kun je wat van die vrouwen oplopen.’

Dat wist Ketchum maar al te goed, dacht de kok. Ketchum had zichzelf grotere schade toegebracht, wist Dominic, dan een gebroken pols bij het houtvloten.

In de keuken van het kokshuis leken het gestage gesis en onrustige geflakker van de waakvlammetjes op het gasfornuis – een oude Garland met twee ovens en acht branders, met daarboven een geblakerde grill – volkomen te passen bij het geweeklaag van de vlotters tijdens hun late avondmaal. De dode jongen had hun hart veroverd en ze hadden zich over hem ontfermd alsof hij een zwerfhond was. Ook de kok was door hem geraakt. Misschien had hij in de ongewoon vrolijke knaap een toekomstige incarnatie van zijn twaalfjarige zoon gezien – want Angel had een innemend gezicht en was oprecht nieuwsgierig, en hij had niets van de introverte stuursheid waaraan de weinige jongemannen van zijn leeftijd in zo’n ruig en spartaans oord als Twisted River leken te lijden.

Dat was des te opmerkelijker omdat de jongen had verteld dat hij van huis was weggelopen.

‘Je bent Italiaan, hè?’ had Dominic Baciagalupo gevraagd.

‘Ik ben niet in Italië geboren, ik spreek geen Italiaans, iemand uit Toronto is niet wat je noemt Italiaans,’ had Angel geantwoord.

De kok had verder zijn mond gehouden. Dominic wist wel iets van Italianen uit *Boston*: sommigen deden er moeilijk over in hoeverre ze Italiaans waren. De kok wist ook dat Angel in het moederland mischien wel Angelo had geheten. (De moeder van Dominic had hem als jongetje Angelù genoemd: met haar Siciliaanse accent klonk dat als ‘an-dzje-loe.’)

Maar na het ongeluk was er niets te vinden waar de naam Angel Pope op stond. Tussen de weinige spullen van de jongen bevond zich geen boek of brief waarmee zijn identiteit kon worden vastgesteld. Al zijn papieren waren samen met hem in de rivier verdwenen – waarschijnlijk in de zak van zijn werkbreek – en als zijn lichaam niet gevonden werd, zou Angels familie, of wie het ook was van wie de jongen was weggelopen, niet kunnen worden ingelicht.

Legaal of niet, met de juiste papieren of niet, was Angel Pope de Canadese grens overgestoken naar New Hampshire. Niet via de gebruikelijke route: Angel was niet via Quebec gekomen. Hij was speciaal vanuit Ontario binnengekomen – hij was geen Frans-Canadees. De kok had Angel nooit één woord Frans of Italiaans horen spreken, en de Frans-Canadezen in het kamp hadden niets met de weggelopen jongen te maken willen hebben. Ze hadden het kennelijk niet zo op Engels-Canadezen. Op zijn beurt bleef Angel bij de Fransen uit de buurt. Blijkbaar vond hij de Québécois net zo vervelend als zij hem.

Dominic had de jongen met rust gelaten; nu bedacht de kok dat hij graag meer had willen weten van Angel Pope, en waar hij vandaan was gekomen. Angel was een opgeruimde en eerlijke kameraad geweest voor Daniel, de twaalfjarige zoon van de kok – of Danny, zoals de houthakkers en zagers de jongen noemden.

Bijna alle werkende mannen, en sommige vrouwen, in Twisted River kenden de kok en zijn zoon. Dominic had noodgedwongen wat vrouwen leren kennen, voornamelijk opdat ze hem zouden helpen voor zijn zoon te zorgen, want de kok had tien jaar geleden – al leek het langer – zijn vrouw verloren, Danny’s jonge moeder.

Dominic Baciagalupo geloofde dat Angel Pope wel wat ervaring had als keukenhulp, want de jongen had stuurs maar zonder morren gewerkt, met efficiënte bewegingen waar een zekere routine uit sprak, hoewel hij naar zijn zeggen alle keukenkarweitjes vervelend vond en hij zich veelvuldig in de vingers sneed.

Voorts was de Canadese jongen een lezer; hij had veel boeken van Dominics overleden vrouw geleend en vaak las hij Daniel voor. Ketchum was van mening dat Angel de jonge Dan 'een overdosis' Robert Louis Stevenson had voorgeschoteld, niet alleen *Ontvoerd* en *Schat-eiland*, maar ook zijn nooit voltooid, postuum uitgegeven roman *St. Ives*, die volgens Ketchum maar beter samen met de schrijver zijn graf in had kunnen gaan. Ten tijde van het ongeluk op de rivier las Angel *The Wrecker* aan Danny voor. (Over dat boek had Ketchum zich nog niet uitgesproken.)

Maar goed, waar Angel Pope ook vandaan kwam, hij had duidelijk enige scholing genoten, meer dan de meeste Frans-Canadese hout-hakkers die de kok kende. (Meer dan de meeste werkers in de houtzagerij en de houthakkers uit de buurt trouwens.)

'Waarom moest Angel nou doodgaan?' had Danny zijn vader gevraagd. De twaalfjarige jongen hielp zijn vader met het afnemen van de eettafels nadat de laatkomers waren gaan slapen, of misschien waren gaan drinken. En de indiaanse afwashulp, die vaak nog tot laat in de avond in de weer was in de keuken, althans ver na Danny's bedtijd, was klaar met haar werk en was in haar pick-up naar het plaatsje teruggeden.

'Angel moest niet dood, Daniel, het ongeluk *had niet hoeven*.' De kok refereerde vaak aan ongelukken die *niet hadden hoeven*, dus de twaalfjarige jongen was maar al te bekend met zijn vaders macabere, fatalistische gedachten over de feilbaarheid van de mens, en dan vooral de roekeloosheid van de jeugd. 'Hij was te onervaren voor het vlotterwerk,' zei de kok, alsof de kous daarmee af was.

Danny Baciagalupo kende zijn vaders mening over *alles* waar Angel, of willekeurig welke andere jongen van zijn leeftijd, te onervaren in was. De kok had Angel ook uit de buurt van een kanthaak willen houden. (Kenmerkend voor zo'n ding was de scharnierende haak waarmee een zware boomstam verrold kon worden.)

Volgens Ketchum was het in 'vroeger tijden' gevaarlijker geweest.